

Slovenski begunci na Vetrinjskem polju. Velik del so jih Angleži pred 60 leti s prevaro izročili v smrt.

Vetrinj in Srebrenica

Nova slovenska zaveza je 22. aprila 2002 poslala veleposla- ništvu Združenega kraljestva Velika Britanija in Severna Ir- ska v Ljubljani odprto pismo v zvezi z dogodki (zločinom) v Srebrenici in v Vetrinju. Ker veleposlaništvo ni odgovorilo oziroma se je zavilo v molk, NSZ zdaj tudi prek te javne objave znova poziva veleposla- ništvo, da na pismo odgovori.

Ekscelenca! Gotovo Vam niso nez- nani nedavni dogodki na Nizozem- skem, ki so dosegli vrh 16. aprila z odstopom celotnega kabineta premi- erja Vima Koka. Razlog za odstop je bilo poročilo Nizozemskega institu- ta za vojno dokumentacijo o vlogi, ki so jo v zvezi s srebreniško tragedi- jo odigrali nizozemski mirovni vo-

jaški kontingent v Bosni, vodstvo ni- zozemske vojske, obrambno minist- rstvo in celotna takratna vlada. Po- ročilo je to vlogo pokazalo v taki lu- či, da je prikrito nelagodje, ki je ob- stajalo v nizozemski javnosti vse od srebreniških dogodkov poleti 1995, preraslo v spoznanje, ki mu niso bile več dovolj besede, ampak je zahte- valo dejanja. Nizozemski bata- ljon modrih čelad, ki je od mar- ca 1994 do srede 1995 zagotavl- jal varnost območja Srebrenice, je 13. julija 1995 pod pritiskom prodirajočih sil generala Mladića kraj skoraj brez boja za- pustil, tamkajšnje muslimane pa prepustil njihovi usodi. Ta usoda pa je bila genocid: žen- ske so bosansko-srbski vojaki iz kraja pregnali, moške in može, starce in otroke pa po bližnjih poljih pokončali. Pokol je za- jel 7.000 do 8.000 ljudi. Poro- čilo ni govorilo samo o vprašljivi- vem umiku neke vojaške enote, ampak tudi o odločitvi vrhov-

nega vojaškega vodstva, da dejansko potek dogodkov in negativno podo- bo vojske prikrije pred obrambnim ministrstvom in celotno vlado.

Moralna zavest

Pomembnejši kot poročilo samo pa je način, kako je na v njem naved- ena dejstva reagirala nizozemska jav-

nost, posebej pa posredno in nepo- sredno vpleteni ljudje, od vojske do politike. Odzvali so se tako, da nas je impresionirala njihova visoka mor- alna zavest, zlasti v času, ko se ljud- je, osumljeni velikih preteklih neprav- ilnosti, ničesar ne spominjajo ali val- lijo krivdo drug na drugega ali pa, če se jim kaj dokaže, ne kažejo ne obža- lovanja ne sramu. Kok, ki je so- deloval v vladi, ko se je ta leta 1993 odločila, da sodeluje v mirovni misiji v Bosni, in je bil za časa pad- ca Srebrenice že njen predsednik, je v parlamentu izjavil, da nizo- zemska vlada sicer ni neposred- no kriva za genocid v Srebrenici, mora pa vzeti nase polno odgo- vornost za situacijo, v kateri se je genocid mogel zgoditi. Ta od- govornost je tako velika, da se lahko dostojno izrazi samo z od- stopom celotnega kabineta.

Anglež Toby Low (kasneje lord Aldington), ki je odig- ral odločilno umazano vlogo pri celovski prevari.

Čast in odgovornost

K temu sklepu sta bistveno pripomogla dva člana vlade. Pr-

vi je bil okoljski minister, socialdemokrat Jan Pronk, ki je izjavil, da mora sprejeti odgovornost za moralno stanje, izkazano v poročilu, in je sam že vnaprej napovedal odstop. Drugi je bil obrambni minister Frank de Grave, ki je tudi napovedal odstop in ga utemeljil iz dejstva pravne države: da vojaško vodstvo njegovemu predhodniku Voorhoevnu ni prikazalo prave narave dogodkov okoli Srebrenice in po njej, zadeva tudi njega, saj je resor, v katerem se je to dogajalo, prevzel in je tako na neki način tudi njegova stvar.

Kako daleč je tu segel občutek za čast in odgovornost, kaže tudi odstop šefa generalštaba nizozemske vojske Ada van Baala, ki je bil za časa Srebrenice samo drugi najvišji častnik v vojski, a je zdaj menil – tako je menila tudi javnost –, da ne more biti več odgovoren za vojsko.

7.000 in 11.000 ljudi

Ekscelenca! Čudili bi se, če zdaj že ne bi vedeli, zakaj Vam pišemo. Niti malo namreč ne dvomimo, da Vam je znano ime kraja Vetrinj na sedanjem avstrijskem Koroškem. Kaj je namreč bolj naravno kot to, da se vsak nov veleposlanik Velike Britanije v Sloveniji da temeljito poučiti o pomenu kraja Vetrinj in njegovem mestu v novejši slovenski zgodovini. Od 26. do 31. maja 1945 so se tam dogajale stvari, ki so nenavadno podobne – podobne včasih do podrobnosti – stvarim, ki so se skoraj natančno pol stoletja pozneje dogajale v Srebrenici. Le ljudje in njihova imena so bila drugača: tam bosanski muslimani, tu slovenski begunci in njihova vojska, tam nizozemske modre čelade, tu britanski 5. korpus; tam mednarodno varovan kraj Srebrenica, tu vetrinjsko taborišče pod varstvom azila, ki so ga Slovencem dali Britanci. In kakor je Mladić lagal Bošnjakom, da se jim ne bo nič zgodilo in da naj bodo mirni, tako so britanski oficirji lagali častnikom slovenske domobranske vojske, da se jim ne bo nič zgodilo in da gredo v Italijo; in kakor je nizozemski poveljnik Karremans po dogodku pil slivovko z Mladićem, tako so britanski oficirji prej in pozneje drugovali z vojaškimi in političnimi častniki slovenske in jugoslovanske komunistične vojske. Pri vsej podobnosti je bila le ena

razlika: v Srebrenici je bilo pokončanih 7.000 do 8.000 ljudi, Britanci pa so poslali v smrt, po njihovih izračunih, 11.850 Slovencev, vojakov in nevojakov. Če jih je od teh ostalo živih 850, je bilo slovenskih žrtev 11.000. To pa je vseeno več kot v Srebrenici, čeprav se tudi danes znova govori o Srebrenici kot največjem zločinu po drugi svetovni vojni. Tako dobro se je Britancem in slovenskim komunističnim partizanom posrečilo skriti naravo in obseg genocida, ki so ga eni omogočili in drugi uresničili.

Ponovitev Vetrinja

Tako je svet prepleten in tako je podoben veliki in napeti tragiški drami, da je Vetrinj, njegovi ljudje in njegova zgodovina še na neki drug, čuden, a resničen način povezan s Srebrenico. Oba kraja, Vetrinj in Srebrenica, sta namreč na koncu, eden kratkega in drugi dolgega razvoja, ki se je začel v Beogradu 27. marca 1941. Tedaj je britanski ministrski

predsednik Winston Churchill ob nekih dogodkih vzkliknil, da so "jugoslovanski narodi spet našli svojo dušo". A niso minila tri leta, ko je z raznimi prikritimi pogodbami dosegel, da je tako najdena duša prišla v roke njenih največjih sovražnikov. Ti so nato v prostoru, ki so ga ustvarili, to dušo pol stoletja izučevali v svojih umetnostih in manirah in jo – že prej pohujšano po tistih varljivih pogodbah in spoznanju, da je vrhovno pravilo sveta dokončno in za zmemrom cinizem – tako predelali in spremenili, da so čez nekaj desetletij njihovi novi nosilci mogli uprizoriti genocid nad muslimani v Srebrenici.

Tu nakazane okoliščine niso nikaka bizarna kuriozitet, ampak kažejo na resnično vlogo neke tuje roke, ki je z enim posegom poslala neki jugoslovanski narod na pot strašljive metamorfoze, z drugim pa poslala 11.000 Slovencev v smrt – ne iz sovraštva, ampak iz površne in objestne arogance imperialnega naroda.

(Ne)raziskanost zločina

Ekscelenca! Vetrinj in Srebrenica imata torej veliko skupnega. A mi Vas – kakor ste morda že zaslutili – želimo s svojim pismom spomniti predvsem na velike razlike, ki obstajajo med njima. Na velike razlike med tistimi, ki so dopustili Srebrenico, in tistimi, ki so dopustili Vetrinj, s čimer nikakor nismo pripravljeni priznati, da je dopustitev v obeh primerih enako blizu vzroku.

Vloga tistih, ki so dopustili Srebrenico, je bila po sedmih letih raziskana in ocenjena, vloga tistih, ki so dopustili Vetrinj, pa še po pol stoletja ostaja v temi. Vloga Nizozemcev pri nastanku fenomena Srebrenica ni bila samo raziskana in ocenjena, ampak so bile poleg tega narejene tudi neke kretnje, ki so jih raziskave in ocene terjale – v skladu s pravnimi in moralnimi normami demokratične politike in demokratičnega občutja. Nekaj najvišjih političnih in vojaških uradnikov je odstopilo, s čimer so na tradicionalen in učinkovit način priznali, da se čutijo odgovorne za nekaj, kar je bilo na neki način v njihovi kompetenci in se ne bi smelo zgoditi.

"Zakaj prav nas?"

Britanci pa paralelnega razvoja in relaciji Vetrinj – Slovenci niso dopuščali in ga ne dopuščajo. Narejenih je bilo nekaj močnih sunkov – Vi, gospod veleposlanik, zanje veste, zato o njih ne bomo govorili – v smeri razjasnitve stanja, a jim ni bilo dopuščeno, da bi razvili svoje stvarno in moralno sporočilo. Mislim, da ne bomo rekli preveč, če pravimo, da so bili zadržani. Spričo visokosti zglada, ki zdaj prihaja s kontinenta, boste komaj mogli, da svoje vloge ne bi končno jasno zagledali. Čisto lahko, da se bodo zdaj tudi pri vas zgodili ljudje kot Vim Kok, Jan Pronk, Frank de Gave, Ad van Baal in napolnili praznino, ki zija za Tolstoyem, Nicolsonom, Corsellinom. Ne mislite, da ne vemo, kakšne zasluge imate za svobodo Evrope! Pravijo tudi, da je bil na Vetrinjskem polju narejen edini zločin britanske vojske v drugi svetovni vojni. To se sliši kot poklon, a nam malo pomaga. Naše vprašanje je namreč: Zakaj ste izbrali prav nas? Zakaj prav nas?

Nova Slovenska zaveza,
dr. Tine Velikonja

Britansko veleposlaništvo v Ljubljani